

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ЗДІЙСНЕННЯ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Стадник Ю.А., Васьків О.М., Дордок О.П.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Стаття «Оптимізація процесу здійснення кредитних операцій» присвячена аналізу банківського кредитування в сучасних умовах. У роботі обґрунтовується значення зваженої кредитної політики для ефективної діяльності банку, описуються та аналізуються методи оцінки ризику кредитного портфеля. У статті також досліджено чинники, які збільшують ризики кредитного портфеля комерційного банку та запропоновано алгоритм видачі кредитів, який зменшує вплив даних чинників. На основі даних АТ КБ "ПРИВАТБАНК" здійснено аналіз кредитного портфеля та наведено приклад оцінки його якості.

Ключові слова: кредит, банк, банківська діяльність, кредитна установа, кредитний портфель, кредитний ризик.

Актуальність проблеми. В сучасних умовах, що пов'язані з впливом таких факторів як ринкова конкуренція, нестабільність та невизначеність, комерційним банкам важливо розуміти важливість виваженої політики щодо формування банківського кредитного портфеля.

Завдяки постійному аналізу ефективності кредитного портфеля в системі управління банком можна вибрати найбільш раціональний варіант формування кредитної політики та розміщення банківських фінансових ресурсів. Це дасть можливість знизити ризик портфеля банківських позик та покращити фінансові результати діяльності банківської установи.

Головна мета процесу управління кредитним портфелем банку, як правило, полягає в забезпеченні максимальної дохідності кредитних операцій за певного допустимого рівня ризику.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженням питань кредитування займалося чимало зарубіжних економістів, таких як: Б. Едвардс, Ж. Матук, Е. Рід, П. Роуз, М. Шульте, К.-Д. Якоб та інші. Українські вчені також здійснили вагомий вклад у дослідженнях цієї теми, серед них В.В. Гончаренко, О.Т. Євтух, В.Д. Лагутін, А.М. Мороз, М.Д. Алексієнко, М.І. Савлук, В.Я. Вовк та інші. Однак, це питання завжди актуальне та вимагає постійного дослідження та вдосконалення, адже з плином часу умови кредитування змінюються, банки впроваджують нові кредитні продукти, намагаючись залучити клієнта найбільш вигідними кредитними умовами. При цьому проблема правильного оцінювати окремих кредитних угод та ризиків кредитного портфеля загалом залишається найбільш пріоритетною.

Мета роботи. Метою даної роботи є визначити головні чинники, які впливають на кредитний портфель банку та розрахувати інтегральний показник ефективності кредитної діяльності банківської установи.

Основними завданнями для досягнення поставленої мети дослідження є: обґрунтувати значимість зваженої кредитної політики для банку, описати чинники, які ефективність та ризиковість кредитного портфеля та виконати практичну реалізацію методики оцінки якості кредитного портфеля на основі даних банківської установи.

Викладення основного матеріалу дослідження. У кредитних відносинах беруть участь дві сторони, яких називають суб'єктами кредитних відносин. Перший суб'єкт – це кредитор, який надає кредит у тимчасове користування. Другий суб'єкт – пози-

чальник, який кредит отримує. Об'єктом кредиту є гроші або інші матеріальні цінності, які передаються у тимчасове користування позичальнику. За визначенням Національного банку України кредитний портфель – це сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики.

У процесі управління кредитним портфелем банк ставить перед собою мету забезпечення максимальної ефективності своєї кредитної діяльності за прийнятної для банку рівня ризику. При цьому банк здійснює розв'язання низки конкретних цілей та вимірюваних завдань, що повинні бути орієнтовані на результативність кредитної діяльності.

Кредитний портфель банку включає агреговану балансову вартість усіх кредитів, у тому числі прострочених, пролонгованих та сумнівних до повернення. Разом з тим до нього не входять:

- відсотки нараховані, але не сплачені;
- зобов'язання видати кредит;
- кредитні лінії, які ще не використані;
- гарантії та акредитиви;
- оперативний лізинг.

Банківська кредитна діяльність в даний час характеризується високим ступенем ризику, порівняно з іншими активними операціями банку. Це пов'язано, в першу чергу з недостатністю платоспроможних та надійних позичальників. До того ж, права кредитора недостатньо захищені на законодавчому рівні. Це зумовлює підвищений рівень ризику при формуванні банком кредитного портфеля. Для того, щоб найбільш повно розкрити суть ефективності кредитного портфеля та розробити відповідні стратегії здійснення кредитних операцій розглянемо кредитний портфель як сукупний кредитний ризик, не виокремлюючи при цьому ризики окремих банківських клієнтів.

Перш за все виділимо ті чинники, які збільшують ризики кредитного портфеля та ведуть до несплати суми боргу та відсотків. Виділимо серед них ті, що впливають не на конкретних позичальників, а на великі групи. До таких чинників можна віднести наступні:

- неповна документація клієнта, яка не надає повної достовірної інформації про кредитну історію та перспективи розвитку клієнта;
- неповний аналіз галузі, фінансового стану позичальника, особливостей виробництва;
- переважання нових та недавно залучених клієнтів у загальній базі позичальників;
- відсутність обмежень до концентрації кредитного портфеля;

– наявність некомпетентного персоналу, який не може ефективно контролювати кредитні процеси;

– значна питома вага кредитних операцій в галузях економіки, які схильні до високого рівня чутливості при змінах макроекономічного середовища, політичної ситуації в країні, зміни клімату;

– значна питома вага кредитних операцій у нових або мало вивчених галузях економіки;

– відсутність чіткої кредитної політики;

– відсутність контролю за використанням кредитів та відсутність перевірок стосовно цільового використання позичок;

З метою вдосконалення організації кредитних процесів доцільно запровадити алгоритм здійснення операцій кредитування. Залежно від специфіки кредитування в конкретному банку він може мати свої особливості. Загальний алгоритм, який допоможе зменшити вплив чинників наведених вище, є наступним.

1. Збір, систематизація та обробка інформації про попит на кредити за галузями економіки та виокремлення напрямків та пропозицій, які можуть бути найбільш оптимальними для банку.

2. Розгляд заявок потенційних боржників, ретельне вивчення їх фінансового стану та кредитної історії.

3. Прийняття рішення про видачу кредиту або відмову.

4. Видача кредиту з оформленням кредитної угоди, в якій прописані всі умови кредитування, включаючи можливу зміну відсотка та дії обох сторін у форс-мажорних ситуаціях.

5. Постійний контроль за виконанням боржником умов кредитної угоди та цільовим використанням коштів.

6. Внесення інформації щодо погашення кредитної заборгованості та відсотків, формування бази надійних клієнтів.

7. Постійний моніторинг непогашених кредитів, формування бази сумнівних та безнадійних кредитів.

Як вже зазначалось, основними характеристиками кредитного портфеля банку є його доходність та ризик. Співвідношення цих двох показників дає можливість оцінити ефективність кредитної стратегії та визначити стратегію кредитної діяльності банківської установи.

Для оцінки ризику кредитного портфеля банку доцільно використати модель Волкової Н.І., яка дає можливість розрахувати ризик кредитного портфеля з високою мірою точності. Для оцінки ризику було використано дані з офіційного сайту АТ КБ "ПРИВАТБАНК".

Процедура оцінки ризику за даною моделлю здійснюється в три етапи.

На першому етапі розраховуються головні індикатори рівня кредитного розвитку. Це показники, які дають чітку характеристику якості кредитного портфеля і дозволяють зробити всебічну оцінку його ризику. Перелік таких показників поданий у таблиці 1.

На другому етапі для кожного індикатора встановлюється верхня та нижня межа і виконується оцінка кожного показника в балах. Максимальна кількість балів встановлюється, якщо значення показника знаходиться в межах визначеного ліміту. Інформація про межі значень коефіцієнтів кредитного розвитку та їх оцінку в балах наведені у таблицях 2 та 3.

На третьому етапі розраховуємо показник кредитного ризику, на основі якого робимо висновок про ступінь ризику кредитного портфеля. Результати розрахунку наведені у таблицях 4-6.

Таблиця 1

Головні індикатори рівня кредитного розвитку

Назва коефіцієнта	Результат
Коефіцієнт кредитної активності (К1)	75.42%
Коефіцієнт достатності резервів (К2)	9.04%
Коефіцієнт якості кредитів (К3)	3.45%
Коефіцієнт прострочених кредитів (К4)	10.20%
Максимальний розмір ризику на одного позичальника (К5)	22.30%
Рівень концентрації великих кредитних ризиків (К6)	284.08%
Рівень концентрації кредитних ризиків на одного інсайдера (К7)	3.20%
Рівень концентрації кредитних ризиків серед інсайдерів (К8)	21.70%
Коефіцієнт списань із резерву (К9)	0.23%
Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій (К10)	3.52%

Таблиця 2

Межі для оцінки рівня кредитного розвитку

Назва коефіцієнта	Нижня межа	Верхня межа	Результат
Коефіцієнт кредитної активності (К1)	65%	75%	75.4%
Коефіцієнт достатності резервів (К2)	0.9%	5%	9.0%
Коефіцієнт якості кредитів (К3)	0%	5%	3.5%
Коефіцієнт прострочених кредитів (К4)	0%	10%	10.2%
Максимальний розмір ризику на одного позичальника (К5)	0%	25%	22.3%
Рівень концентрації великих кредитних ризиків (К6)	0%	800%	284.1%
Рівень концентрації кредитних ризиків на одного інсайдера (К7)	0%	5%	3.2%
Рівень концентрації кредитних ризиків серед інсайдерів (К8)	0%	30%	21.7%
Коефіцієнт списань із резерву (К9)	0.25%	1.5%	0.2%
Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій (К10)	1.4%	7.4%	3.5%

Таблиця 3

Бальна оцінка коефіцієнтів

Назва коефіцієнта	Бали
Коефіцієнт кредитної активності (K_1)	99
Коефіцієнт достатності резервів (K_2)	55
Коефіцієнт якості кредитів (K_3)	130
Коефіцієнт прострочених кредитів (K_4)	98
Максимальний розмір ризику на одного позичальника (K_5)	111
Рівень концентрації великих кредитних ризиків (K_6)	164
Рівень концентрації кредитних ризиків на одного інсайдера (K_7)	136
Рівень концентрації кредитних ризиків серед інсайдерів (K_8)	128
Коефіцієнт списань із резерву (K_9)	92
Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій (K_{10})	171

Таблиця 4

Оцінки експертів щодо впливу показників ризику на сукупний кредитний ризик

Експерт	Оцінки експертів d_{ij}										Сума
	K_1	K_2	K_3	K_4	K_5	K_6	K_7	K_8	K_9	K_{10}	
1	10	9	7	6	1	4	2	3	5	8	55
2	9	3	6	1	8	7	2	4	5	10	55
3	2	9	8	3	6	4	1	7	5	10	55
4	8	7	9	6	10	1	2	3	4	5	55
5	9	7	10	6	8	2	1	3	4	5	55
Сума рангів, $S_j^{(R)} = \sum_{i=1}^5 d_{ij}$	38	35	40	22	33	18	8	20	23	38	275
Сумарний ранг	7.6	7	8	4.4	6.6	3.6	1.6	4	4.6	7.6	
Відхилення суми рангів від a , $S_j^{(R)} - a$	10.5	7.5	12.5	-5.5	5.5	-9.5	-19.5	-7.5	-4.5	10.5	
Квадрати відхилень, $(S_j^{(R)} - a)^2$	110.3	56.3	156.3	30.3	30.3	90.3	380.3	56.3	20.3	110.3	1040.5

Таблиця 5

Значення вагових коефіцієнтів показників кредитного ризику

Експерти	Показники										Сума
	K_1	K_2	K_3	K_4	K_5	K_6	K_7	K_8	K_9	K_{10}	
Вагові коефіцієнти, 1	0.138	0.127	0.145	0.080	0.120	0.065	0.029	0.073	0.084	0.138	1

Таблиця 6

Розрахунок інтегрального показника кредитного ризику

Показник	Вага	Нараховані бали	Зважені бали
K_1	0.138	99	13.74
K_2	0.127	55	7.04
K_3	0.145	130	18.91
K_4	0.080	98	7.84
K_5	0.120	111	13.30
K_6	0.065	164	10.77
K_7	0.029	136	3.96
K_8	0.073	128	9.28
K_9	0.084	92	7.69
K_{10}	0.138	171	12.71
Сума	1	1185	116,13

Загальна сума нарахованих для показників балів, зважених на вагові коефіцієнти, складає інтегральний показник кредитного ризику. В нашому випадку цей показник становить 116,13.

Висновки. Отже, як показали розрахунки, значення коефіцієнтів кредитного розвитку банківської установи знаходяться у встановлених

межах. Значення інтегрального показника кредитного ризику також є високим. Тому, можна зробити висновок, що, банківська кредитна політика збалансована і на даний момент немає причин для зміни стратегії формування кредитного портфеля та управління кредитною діяльністю комерційного банку.

Список літератури:

1. Вовк В.Я. Кредитування і контроль: навч. посібник / Вовк В.Я., Хмеленко О.В. – К.: Знання, 2011.
2. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
3. Офіційний сайт ОТП банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/>.
4. Постанова Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Волкова Н.І. Інноваційна кредитна політика банку: формування і реалізація: Монографія / Н.І. Волкова, А.В. Гаврікова. – Донецьк: Донбас, 2014. – 198 с.
6. Квасній М.М. Оцінка перспективи якості кредитного портфеля банків на основі інтегрування методів моделювання [Текст] / М.М. Квасній, В.В. Голубець // Світ фінансів. – 2012. – № 2(6). – С. 55-65.
7. Притула Н.І. Модель формування оптимального кредитного портфеля [Текст] / Н.І. Притула, Р.А. Обарина // БизнесИнформ. – 2012. – № 4. – С. 113-119.

Стадник Ю.А., Васьків О.Н., Дордюк О.П.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ОПТИМИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ КРЕДИТНЫХ ОПЕРАЦИЙ**Аннотация**

Статья «Оптимизация процесса осуществления кредитных операций» посвящена анализу банковского кредитования в современных условиях. В работе обосновывается значение взвешенной кредитной политики для эффективной деятельности банка, описываются и анализируются методы оценки риска кредитного портфеля. В статье также исследованы факторы, которые увеличивают риски кредитного портфеля коммерческого банка и предложено алгоритм выдачи кредитов, который уменьшает влияние данных факторов. На основе данных АО КБ "ПРИВАТБАНК" осуществлен анализ кредитного портфеля и приведен пример оценки его качества.

Ключевые слова: кредит, банк, банковская деятельность, кредитное учреждение, кредитный портфель, кредитный риск.

Stadnyk Yu.A., Vaskiv O.M., Dordiuk O.P.

Ivan Franko National University of Lviv

OPTIMIZATION OF THE PROCESS OF CREDIT OPERATIONS**Summary**

The article "Optimization of the process of credit operations" is devoted to the analysis of bank lending in modern conditions. The work substantiates the value of the weighted credit policy for the effective operation of the bank, describes and analyzes the methods of assessing the risk of a loan portfolio. The article also explores the factors that increase the risks of a commercial bank loan portfolio and proposes an algorithm for granting loans, which reduces the influence of these factors. On the basis of data of JSC CB "PRYVATBANK", an analysis of the loan portfolio was carried out and an example of its quality assessment was provided.

Keywords: credit, bank, banking, credit institution, loan portfolio, credit risk.